

Institutul
de Cercetări
Bioarheologice
și Etnoculturale

Revista

de Arheologie, Antropologie
și Studii interdisciplinare

Journal of Archaeology, Anthropology
and Interdisciplinary Studies

3

2021

COLEGIUL EDITORIAL

Dr. hab. Valentin DERGACIOV, editor onorific (Republica Moldova)

Prof. Paul PETTITT, editor onorific (Marea Britanie)

Dr. Angela SIMALCSIK, editor responsabil (România, Republica Moldova)

Dr. Alin FRÎNCULEASA (România)

Dr. Cristian Eduard ȘTEFAN (România)

Dr. Daniel GARVÂN (România)

Dr. Denis TOPAL (Republica Moldova)

Dr. Bianca PREDA-BĂLĂNICĂ (Finlanda, România)

Dr. Adela KOVÁCS (România)

COLEGIUL DE REDACȚIE/PEER-REVIEW

Dr. Angela SIMALCSIK, redactor responsabil
(România, Republica Moldova)

Prof. Paul PETTITT (Marea Britanie)

Dr. Denis TOPAL (Republica Moldova)

Dr. Adela KOVÁCS (România)

Dr. Gabriel VASILE (România)

Dr. Vasile DIACONU (România)

Dr. Bianca PREDA-BĂLĂNICĂ (Finlanda)

Dr. Vitalij S. SINIK (Moldova)

Dr. Dorina ONICĂ (Republica Moldova)

Dr. Valentin DUMITRAȘCU (România)

Dr. Lucian MUNTEANU (România)

Cristina-Elena CORDOȘ (România)

Dr. Mariana COCIERU (Republica Moldova)

Dr. Ioan Sebastian BRUMĂ (România)

Dr. Lavinia GRUMEZA (România)

Dr. Ștefan HONCU (România)

Dr. Raluca KOGĂLNICEANU (România)

Dr. George Bodi (România)

Ion CIOBANU, secretar de redacție
(Republica Moldova)

Dr. Alin FRÎNCULEASA (România)

Dr. Cristian Eduard ȘTEFAN (România)

Dr. Ștefan VASILE (România)

Dr. Daniel GARVÂN (România)

Dr. Roxana MUNTEANU (România)

Dr. doc. Oksana HRYTSYUTA (Ucraina)

Dr. Dmitriy KIRICENKO (Azerbaidjan)

Dr. Alexandru BERZOVAN (România)

Dr. Andrei COROBCEAN (Republica Moldova)

Marian LIE (România)

Dr. Lilia DERGACIOVA (România)

Dr. Robert Daniel SIMALCSIK (România)

Dr. Cătălin-George FEDOR (România)

Dr. Victor COJOCARU (România)

Dr. Bogdan HAIDUC (România)

Dr. Vlad VORNIC (Republica Moldova)

Alexandru KOVÁCS, traducător, corector (limba engleză, limba franceză, limba germană) (România)

Denis TOPAL, concept copertă (Republica Moldova)

Bianca PREDA-BĂLĂNICĂ, concept grafic (România)

Mihail BĂȚ, machetare și aranjare în pagină (Republica Moldova)

Ștefan VASILE, responsabil cu indexarea revistei (România)

Colegiul de redacție nu răspunde de opiniile exprimate de autori.

Editorial board is not responsible for the opinions expressed by authors.

Toate lucrările publicate în Revista de Arheologie, Antropologie și Studii Interdisciplinare (RAASI) sunt recenzate de specialiști în domeniu (peer-reviewed journal).

Revista de Arheologie, Antropologie și Studii Interdisciplinare (RAASI) este publicația anuală a Institutului de Cercetări Bioarheologice și Etnoculturale (ICBE) din Chișinău.

Revista de Arheologie, Antropologie și Studii Interdisciplinare (RAASI) este indexată începând cu anul 2020 în baza de date internațională CEEOL.

Editare și tipar: Bons Offices

ISSN 2587-3768

E-ISSN 2587-3776

Chișinău 2021

Cuprins

STUDII, MATERIALE ȘI NOTE

Adela Kovács, Ionela Luiza Melinte

Determinări dactiloscopice pe un vas ceramic aparținând culturii Cucuteni, faza A

Dactyloscopic analysis on a ceramic vessel belonging to Cucuteni culture, phase A 7

Кириченко Дмитрий А.

Обычай искусственной деформации головы (черепа) на территории Азербайджана, Кавказа и Ближнего Востока (неолит-халколит)

Obiceiul deformării artificiale a capului (craniului) pe teritoriul Azerbaidjanului, Caucazului și Orientului Apropiat (neolitic-eneolitic) // A custom of artificial head (cranial) deformation on the territory of Azerbaijan, Caucasus and Near East (Neolithic-Chalcolithic) 37

Ihor V. Pistruil, Oksana A. Hrytsiuta

Traceological study of lithic artefacts from the Mayaki settlement (Usatovskaya culture)

Studiul traseologic al pieselor din silex din așezarea Mayaki (cultura Usatovskaya) 57

Alin Frînculeasa, Octav Negrea, Cătălin Dîscă, Angela Simalcsik

Tumulul II de la Strejnicu (județul Prahova) – o prezentare arheologică și bio-antropologică

Archaeological and bio-anthropological research in mound II from Strejnicu (Prahova County) 67

Dmitriy A. Kirichenko

A new burial of the Late Phase of Kura-Araxes cultural tradition/ early kurgan tradition from Azerbaijan

O nouă descoperire funerară atribuită fazei târzii a tradiției culturale Kura-Araxes/tradiția tumulilor timpurii din Azerbaidjan 105

Cristian Eduard Ștefan

Așezarea de epoca bronzului de la Bălăceanca, județul Ilfov, România. Unele considerații privind cronologia absolută a culturii Tei

The Bronze Age settlement of Bălăceanca, Ilfov County, Romania. Some considerations about the absolute chronology of Tei culture 119

- József Puskas, Lóránt Darvas
A Middle Bronze Age pit at Miercurea Ciuc/Csikszereda - Fodor-Kert (Harghita County, Romania)
O groapă din perioada mijlocie a epocii bronzului de la Miercurea Ciuc/ Csikszereda – Fodor-Kert (județul Harghita, România) 141
- Vasile Diaconu, Mariana Sîrbu
Note about a Bronze Age hoard from the north of the Republic of Moldova and some considerations about the winged axes to the east of the Carpathians
Notă despre un depozit de bronzuri din nordul Republicii Moldova și câteva considerații despre topoarele cu aripioare de la est de Carpați 165
- Shamil Najafov
The Tovuzchay I necropolis (Azerbaijan)
Necropola I de la Tovuzchay (Azerbaidjan) 173
- Сапожников Игорь В.
Башня Неоптолема, Нижнеднестровский вал и Никоний по картам и разведкам середины XIX века
Turnul lui Neoptolem, valul Nistrului inferior și Nikonion conform hărților și sondajelor de la mijlocul secolului al XIX-lea (I. V. Sapozhnykov) // Tower of Neoptolemus, Lower Dniester rampart and Nikonion according to maps and surveys of the middle of the 19th century 191
- Синика Виталий С., Лысенко Сергей Д., Разумов Сергей Н. Тельнов Николай П.
Скифские погребения в курганах группы «Плавни» на Нижнем Днестре
Morminte scitice din grupul tumular „Plavni” din regiunea Nistrului Inferior // Scythian graves in the “Plavni” (“Overflow”) barrow group in the Lower Dniester region 221
- Агульников Сергей М.
Могильник скифской культуры у села Казаклия, Республика Молдова
Necropola scitică de la Cazaclia, Republica Moldova // The Scythian necropolis of Cazaclia, Republic of Moldova 243
- Lucian Munteanu, Lăcrămioara-Elena Istina
O monedă de tip „Adâncata-Mânăstirea” descoperită în situl de la Letea Veche (județul Bacău, România)
A coin of “Adâncata-Mânăstirea” type discovered in the site of Letea Veche (Bacău County, Romania) 273
- Ștefan Honcu, Angela Simalcsik, Sergiu-Constantin Enea, Dumitru Boghian
Noi informații despre necropola „dacilor liberi” de la Costești-Baia, județul Iași, România
New information about the „free Dacian” necropolis from Costești-Baia, Iași County, Romania 283

- George Dan Hânceanu, Angela Simalcsik
Inventar funerar „redescoperit” într-o urnă din necropola dacilor liberi de la Moldoveni, fost Porcești (punctul Dealul Gabăra), județul Neamț, România
Funeral inventory “rediscovered” in an urn from the necropolis of the free Dacians from Moldoveni, former Porcești (Dealul Gabăra point), Neamț County, Romania 299
- Robert Daniel Simalcsik
Analiza sintetică a trei necropole birituale de secol IV d. Hr. din Podișul Central Moldovenesc: Polocin, Pogonești și Săbăoani
Synthetic analysis of three biritual necropolises from the 4th century AD from the Central Moldavian Plateau: Polocin, Pogonești, and Săbăoani 329
- Gabriel Vasile
Cimitirul otoman de la Cheia Pazvant I (județul Constanța, România). Analiza osteologică a materialului scheletic uman
Ottoman cemetery from Cheia Pazvant (Constanța County, Romania). Osteological analysis of human skeletal material 339
- Ștefan Honcu, Angela Simalcsik, Alexandru Berzovan, Robert Daniel Simalcsik
Mormântul medieval Cx 872 descoperit pe varianta ocolitoare a municipiului Bacău, România
Mediaeval grave Cx 872 discovered on the highway of Bacău, Romania 369
- Catalin-George Fedor
Studiu de antropologie socială într-o comunitate aflată la confluența a două regiuni istorice ale României (partea a treia)
A social anthropology study in a community situated at the confluence of two Romanian historical regions (third part) 383
- RECENZII ȘI PREZENTĂRI DE CARTE
- Stanislav Țerna, Mariana Vasilache
Figurinele antropomorfe din etapa Cucuteni A din interfluviul pruto-nistrean / Anthropomorphic figurines from Cucuteni A stage from the Prut-Dniester interfluve
Cristian Eduard ȘTEFAN 388
- Lista autorilor / List of authors 392

O monedă de tip „Adâncata-Mânăstirea” descoperită în situl de la Letea Veche (județul Bacău, România)

Lucian Munteanu^{1*}, Lăcrămioara-Elena ISTINA²

Rezumat. În cursul cercetărilor arheologice desfășurate pe Varianta Ocolitoare a municipiului Bacău, sit 5 – comuna Letea Veche, în anul 2019, a fost identificat un sit arheologic monostratificat, care se datează în perioada geto-dacică. Într-una dintre locuințele cercetate (complex 26) a fost descoperită o monedă dacică din argint, de tipul „Adâncata-Mânăstirea”, seria III (în clasificarea realizată de către C. Preda). Monedele de acest tip aparțin celei de-a doua faze a monetăriei imitative de tip greco-macedonean din Dacia preromană („monetăria geto-dacică”), fiind dateate între anii 150-120 î. Hr. Aria lor de răspândire cuprinde, în principal, partea răsăriteană a Olteniei și vestul Munteniei. Pe teritoriul Moldovei, monedele de tip „Adâncata-Mânăstirea” se întâlnesc foarte rar. Doar două astfel de emisiuni au fost descoperite în context arheologic, în dava de la Poiana (jud. Galați). Alte două monede au fost aflate, în mod întâmplător, la Odobasca (jud. Vrancea) și la Turturești (jud. Neamț). Apariția unei emisiuni de tip „Adâncata-Mânăstirea” într-o așezare a geților răsăriteni din zona Siretului mijlociu constituie, fără îndoială, un fapt remarcabil și atestă existența unor legături, de natură diversă, între populațiile locale din diferite părți ale Daciei preromane.

Cuvinte cheie: Letea Veche, cercetări arheologice preventive, monede de tip „Adâncata-Mânăstirea”, așezare geto-dacică, secolele II-I î. Hr.

A coin of “Adâncata-Mânăstirea” type discovered in the site of Letea Veche (Bacău County, Romania). During the rescue archaeological excavation on the Bacău Highway, site No. 5 (Letea Veche, Bacău County, Romania), in 2019, a single-layered site was identified, dating from the Geto-Dacian period. Inside one of the investigated dwellings (feature 26) a Dacian silver coin was discovered, of the “Adâncata-Mânăstirea” type, series III (in the classification made by C. Preda). Coins of this type belong to the second phase of the imitative coinage of Greek-Macedonian type from pre-Roman Dacia (“Geto-Dacian coinage”), being dated between 150-120 BC. Their main area of distribution includes the eastern part of Oltenia and the west of Muntenia. On the territory of Moldova, “Adâncata-Mânăstirea” type coins are very scarce. Only two such coins were discovered, in an archaeological context, in the dava from Poiana (Galați County). Two other similar issues were found, by chance, in Odobasca (Vrancea

¹ Institutul de Arheologie, Academia Română Filiala Iași, România.

² Complexul Muzeal „Iulian Antonescu” Bacău, România.

* Autor corespondent: lucanas2000@yahoo.com

County) and Turturești (Neamț County). The discovery of an “Adâncata-Mânăstirea”-type coin in a settlement of the Eastern Getae from the area of the middle Siret is, undoubtedly, a remarkable fact. This fact shows that connections of various natures existed among the local population from the different parts of Pre-Roman Dacia.

Key words: Letea Veche, rescue archaeological excavation, “Adâncata-Mânăstirea”-type coin, Geto-Dacian settlement, 2nd-1st centuries BC.

.....

Cu ocazia săpăturilor preventive desfășurate pe Varianta Ocolitoare a municipiului Bacău a fost identificat un sit arheologic – Obiectiv 1, Sit 5 Km 8+480 – 8+680 (Istina *et alii* 2017, p. 95). Acesta se află pe un grind situat la est de localitatea Letea Veche (com. Letea Veche, jud. Bacău) și la sud-vest de satul Radomirești, din aceeași comună, în amonte de confluența râului Bistrița cu Siretul. Cercetarea a fost realizată de către o echipă de specialiști ai Complexului Muzeal „Iulian Antonescu” Bacău și Muzeului Județean Buzău, în perioada martie-iunie 2019³. Situl este unul monostratificat în mare măsură, ce păstrează urmele unei așezări geto-dacice relativ modeste, documentată prin gropi, structuri de locuire și un inventar mobil destul de sporadic. De asemenea, au fost identificate și câteva complexe atribuite culturii Sântana de Mureș-Cerneahov, care nu par să formeze un strat de cultură consistent. În total, au fost identificate și cercetate, exhaustiv, 34 de complexe arheologice, dispuse, mai ales, pe suprafața vestică afectată de proiect (Istina *et alii* 2020).

Singura descoperire monetară, pe care o prezentăm în lucrarea de față, provine din complexul 26. Este vorba despre o locuință de suprafață, care s-a conturat la -0,55-0,70 m, având dimensiunile de 8,4×10 m (Fig. 1). Din inventarul acesteia au mai fost recuperate bucăți de chirpici fără amprente, oase de animale, arse și nearse, o fusaiolă bitronconică din lut și diverse fragmente ceramice (Istina *et alii* 2020, p. 23-24, p. 56/pl. 19, p. 86/pl. 49, p. 145-151, pl. 108-114). Acestea din urmă sunt variate tipologic și se datează în epoci diferite. Cea mai mare parte a lor aparțin unor vase lucrate cu mâna (oale, cățui și capace) (Istina *et alii* 2020, p. 146-147/pl. 109-110, p. 149-151/pl. 112-114), care se întâlnesc, cu precădere, în perioada „clasică” a civilizației „geto-dacilor”, având numeroase analogii cu descoperirile din davele aflate pe râul Siret (Vulpe, Teodor 2003, p. 81-88; Ursachi 1995, p. 159-161). Într-o proporție mult mai mică este prezentă și ceramica lucrată

³ Cercetarea arheologică preventivă s-a desfășurat în cadrul proiectului de infrastructură „Centura ocolitoare a Municipiului Bacău, parte a Autostrăzii A7”. Din echipa de cercetare au făcut parte: Lăcrămioara-Elena Istina (responsabil științific), Dănuț Prisecaru, Tiberiu-Theodor Plăcintă, Sebastian Matei, Laurențiu-Florin Grigoraș, Roxana-Elena Munteanu, Daniel Garvăn, Simina-Mihaela Ilaș, Iulian-Petru Bucur, Sebastian Sascău și Marius-Alexandru Istina.

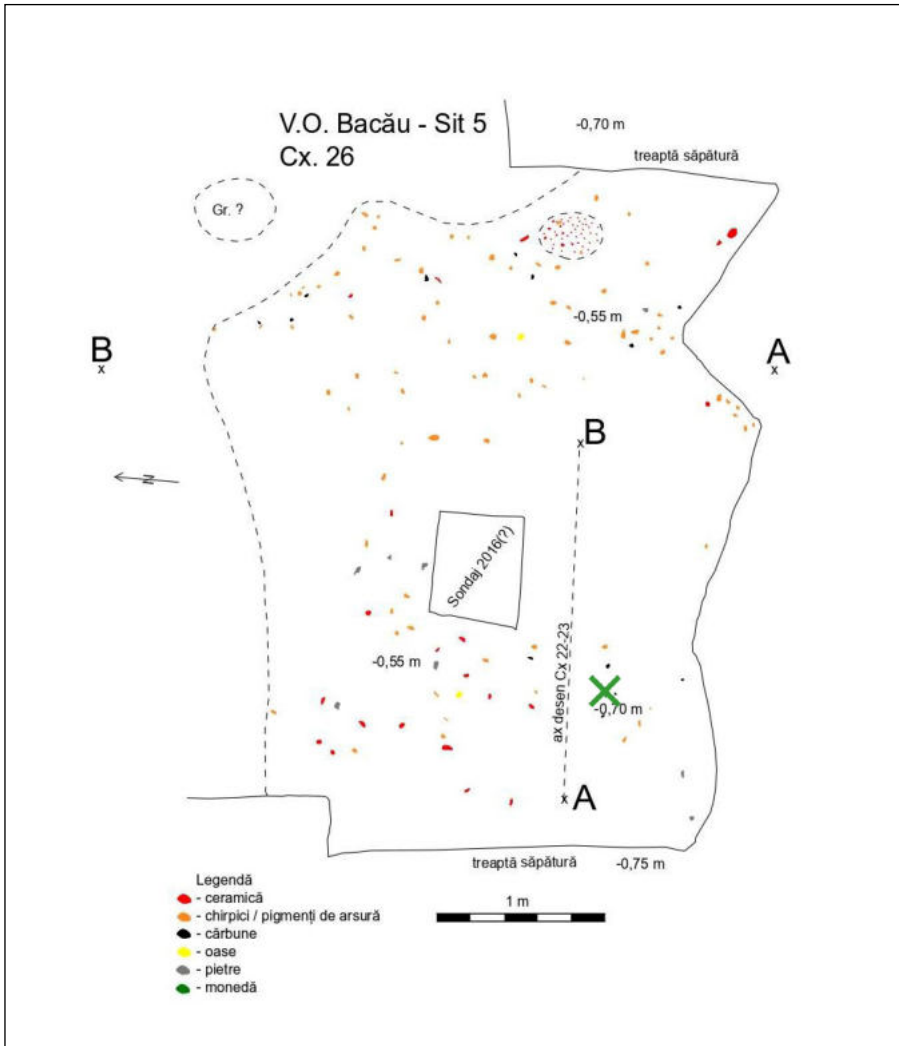

Fig. 1. Planul complexului Cx 26

Fig. 1. Plan of the feature Cx 26

la roată, constând în fragmente de oale confecționate dintr-o pastă zgrunțuroasă și părți din corpul unor farfurii sau boluri, realizate dintr-o pastă fină, cenușie (Istina *et alii* 2020, p. 145-147/pl. 108-110, p. 151/pl. 114), care sunt specifice culturii Sântana de Mureș-Cerneahov (Aparaschivei *et alii* 2016, p. 278-279).

Pe baza materialelor descoperite în locuință, aceasta a fost atribuită „culturii geto-dacice”, fiind datată în secolele II-I î. Hr. (Istina *et alii* 2020, p. 24). În ceea ce privește prezența, destul de sporadică, a ceramicii de tip Sântana de Mureș-

Fig. 2. Moneda de tip „Adâncata-Mănăstirea” descoperită în situl de la Letea Veche (mărită)
Fig. 2. Coin of the “Adâncata-Mănăstirea” type discovered in the site of Letea Veche (enlarged)

Cerneahov, este posibil ca acesta să provină dintr-o așezare învecinată, din această perioadă. Probabil că în urma lucrărilor agricole, ea a fost purtată în situl getic.

Moneda la care facem referire este o imitație locală după tetradrahmele lui Filip al II-lea, având următoarea descriere (**Fig. 2**):

Av. Capul lui Zeus, schematizat, spre dreapta. Nasul este redat printr-o linie oblică, cu o globulă în partea ei inferioară; ochiul apare ca o globulă, încadrată de un unghi ascuțit; fruntea este reprezentată prin două linii aproape paralele, perpendiculare pe nas; părul este redat prin grupe de linii, care pornesc, radiat, din creștetul capului;

Rv. Călăreț cu calul la trap, schematizat, spre stânga. Din călăreț se păstrează capul mult schematizat și doar două globule în locul bustului. Calul are corpul alcătuit din două proeminențe circulare, gâtul și capul sunt rectangulare, coada este desprinsă de corp și picioarele sunt redate sub forma unor linii subțiri, cu globule la încheieturi și la copite.

AR; 6,143 grame; 20 milimetri; ax – ora 6; foarte slab conservată.

Imitație de tip „Mit Sattelkopfpferd”, grupa b-c / „Adâncata-Mănăstirea”, seria III, c. 150-120 î. Hr. (tip general Pink 1974, p. 54, Taf. XVI/302-305; Preda 1973, p. 199-200/nr. 7-11, p. 524/pl. XL/7-11; Istina *et alii* 2020, p. 24).

Astfel de piese, semnalate în colecția Dessewffy (Gohl 1910, p. 19, nr. 428-435; Dessewffy 1915, p. 79, nr. 1244-1245), au fost considerate de către C. Moisil ca reprezentând cel de-al V-lea tip de monede dacice, cel mai degenerat, care reproduc imaginile de pe emisiunile de argint ale lui Filip II (Moisil 1920, p. 70-71). K. Pink a identificat prototipul lor de avers în reprezentarea lui Alexandru (cu coarnele

lui Amon) de pe tetradrahmele lui Lysimach (*mit Lysimachoskopf*), incluzându-le în grupa „cu cal cu cap-șă” (*mit Sattelkopffferd*), unde ocupă primele două locuri după gradul de stilizare (Pink 1974, p. 54). I. Winkler a confirmat că aversul acestor piese, specifice Munteniei, imită portretul lui Zeus (Winkler 1969, p. 77-78). Lui C. Preda îi datorăm definirea lor ca un tip monetar distinct, denumit „Adâncata-Pitești” (Preda 1971, p. 51, 53, 63) sau „Adâncata-Mânăstirea” (Preda 1971, p. 72; Preda 1973, p. 198-214; Preda 1998, p. 182-186; Preda 2008, p. 18, 183), după numele localităților de unde proveneau descoperirile caracteristice. În funcție de gradul de stilizare, au fost identificate cinci serii de piese (Preda 1973, p. 204-205). O altă grupă, având o reprezentare particulară pe avers, a fost inclusă inițial în această clasificare, fiind ulterior atribuită tipului „Vârteju-București” (Preda, Drob 1984, p. 47; Preda 1985, p. 321-322) sau fiind chiar considerată ca reprezentând un tip distinct (Iliescu 1981-1982, p. 79; Iliescu 1987, p. 262, 267).

Monedele „Adâncata-Mânăstirea” au un titlu relativ bun (c. 85-90%) (Isvoranu *et alii* 2010, p. 26), măsoară între 22 și 25 mm, iar majoritatea lor cântăresc între 6 și 9 g (Preda 1973, p. 205-206; Preda 1998, p. 183). Denumirea de didrahme, acordată acestora, este, destul de probabil, una pur convențională (Preda 1985, p. 322-328; Preda 1987, p. 329-330). Apartenența pieselor „divizionare” din tezaurul de la Urseiu (jud. Dâmbovița) la tipul monetar respectiv continuă să rămână problematică (Preda, Drob 1984, p. 51; Preda 2008, p. 302).

Descoperirile de acest fel, deopotrivă în tezaure și izolate, sunt destul de numeroase și provin, cu predilecție, din partea răsăriteană a Olteniei și din vestul Munteniei, o concentrare a lor fiind vizibilă în zona bazinului inferior al râului Argeș (Preda 1998, p. 180/Fig. 13, p. 183-186; Părpăuță 2006, p. 88-89/pl. 12). Cea mai recentă descoperire despre care avem cunoștință este tezaurul de la Bondoci (jud. Vâlcea), aflat în anul 2011 (Purece 2018).

Emisiunile „Adâncata-Mânăstirea” au fost atribuite celei de-a doua faze a monetăriei imitative de tip greco-macedonean din Dacia preromană, fiind datate, într-o manieră relativă, între anii 150-120 î. Hr. (Preda 1973, p. 213-214; Preda 1998, p. 184; Preda 2008, p. 14, 183). Există opinii care coboară cronologia lor între a doua jumătate a secolului al II-lea î. Hr. și primele decenii ale celui următor (Oberländer-Târnoveanu 1980, p. 147) sau chiar mai târziu, între mijlocul veacului al II-lea î. Hr. și sfârșitul celui dintâi (Mihăilescu-Bîrliba 1990, p. 77, 118; Părpăuță 2006, p. 90). Oarecum certă este doar situarea lor temporală între tipurile „Prundu-Jiblea” și „Vârteju-București”.

Au fost remarcate diferențe între cele două „grupe” de emisiuni – „Mânăstirea” (seriile I-II, în clasificarea lui C. Preda) și „Adâncata” (seriile III-V), în ceea ce privește gradul de stilizare, cronologia, cantitatea de descoperiri și arealul de răspândire, fiind admisă chiar posibilitatea baterii lor în ateliere și centre de emisie

diferite (Preda 1973, p. 212; Preda 1987, p. 326). După alte opinii, ele ar reprezenta chiar tipuri monetare distincte (Iliescu 1981-1982, p. 86, nota 35; Iliescu 1987, p. 262).

Monedele aparținând acestui tip au fost atribuite unei uniuni de triburi locale, identificate, ipotetic, cu potulatsii și keiagizii (Preda 1973, p. 214, 431; Preda 1998, p. 184).

Piesa monetară descoperită în Situl 5 este extrem de uzată, astfel că identificarea, cât mai precisă, a acesteia s-a realizat cu dificultate. În momentul când am determinat, preliminar, moneda, am considerat că ea ar aparține seriilor IV-V ale tipului „Adâncata-Mânăstirea”, în clasificarea realizată de către C. Preda (Istina *et alii* 2020, p. 24). După o examinare directă și atentă a piesei, credem, totuși, că ea ar putea fi atribuită celei de-a treia serii. Avem în vedere gradul de stilizare a imaginilor, dar și unele detalii, precum maniera de redare a părului și a ochiului de pe avers sau prezența, într-o formă schematizată, a capului călărețului de pe revers. Din punct de vedere cantitativ, emisiunile de acest fel (seria III) sunt cele mai puține din „grupa” „Adâncata”. În literatura de specialitate sunt consemnate puțin peste 80 de piese, care au fost bătute cu un număr relativ mic de matrițe (Preda 1973, p. 204-205). Este remarcabil faptul că ele se regăsesc în descoperiri, precum cele de la Cavarna (Bulgaria), Comana (jud. Ilfov), Jiblea (jud. Vâlcea), Magherești (jud. Gorj), Orșova (jud. Mehedinți), Ruse (Bulgaria), care acoperă aproape întreaga arie de răspândire a tipului monetar (Preda 1973, p. 199-200, 207-209, 212; Stoica 1976-1980, p. 102).

Se cunosc puține monede de tip „Adâncata-Mânăstirea”, care își au originea în spațiul de la răsărit de Carpați (Fig. 3). În anii '70 ai secolului trecut era semnalată existența unei astfel de emisiuni în colecția muzeului din Bârlad (jud. Vaslui) (7,83 g), care ar fi provenit din împrejurimile orașului (Preda 1973, p. 207, nr. 4; Mihăilescu-Bîrliba 1990, p. 128, nr. 17). Din păcate, această informație nu poate fi confirmată, deoarece piesa nu figurează în registrul de inventar numismatic al instituției respective. La muzeul din Fălticeni (jud. Suceava) s-ar păstra o piesă de acest fel, a cărei origine pare să fie necunoscută (Preda 1973, p. 210; Mihăilescu-Bîrliba 1990, p. 133, nr. 78). Mai mult, situația este confuză, deoarece în lucrarea respectivă sunt descrise două monede aflate la Fălticeni, care aparțin unor serii diferite (III și V) și au numere de inventar distincte (2093 și 2096) (Preda 1973, p. 200/nr. 8, p. 202/nr. 27).

Singurele descoperiri certe de emisiuni din această categorie, de pe teritoriul Moldovei, sunt cele de la Poiana (jud. Galați), Odobasca (jud. Vrancea) și Turturești (jud. Neamț). Cele două piese de la Poiana, deși au fost aflate încă de la mijlocul secolului trecut, au fost publicate relativ recent. Din descriere, ele par să aparțină ultimelor două serii ale tipului monetar (Mitrea 2011, p. 198, nr. 8-9). În cazul

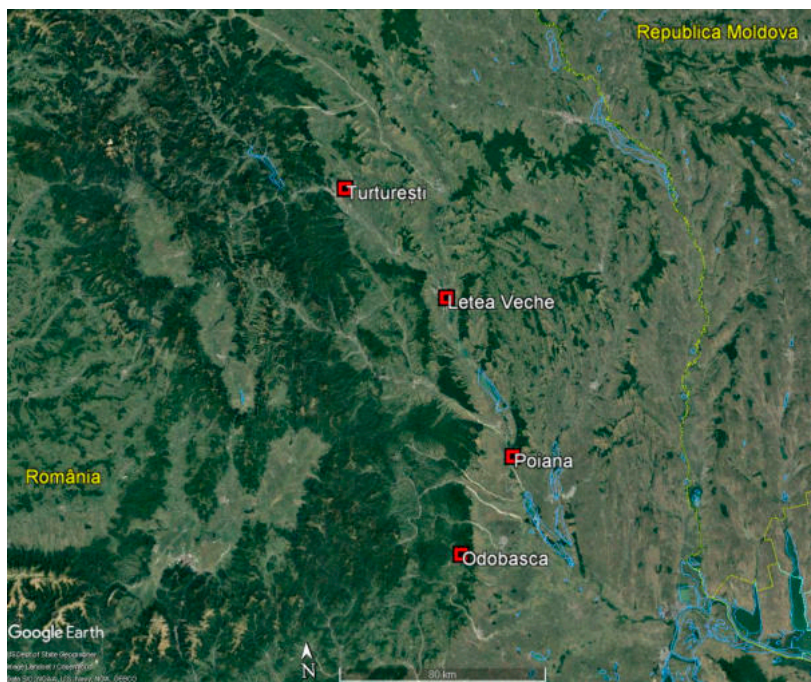

Fig. 3. Harta Moldovei cu descoperirile monetare de tip „Adâncata-Mânăstirea”
Fig. 3. Map of Moldova showing find-places of the “Adâncata-Mânăstirea” type coins

descoperirii de la Odobasca, au fost necesare clarificări cu privire la numele localității și a numărului de monede (Constantinescu, Boos 1957, p. 470/nr. 3; Preda 1973, p. 200/nr. 14, p. 208/nr. 21 și nota 626). Cel mai probabil, este vorba doar despre o singură piesă, din seria IV, care a fost aflată înainte de anii 1955-1956 (Munteanu *et alii* 2016, p. 133, nr. 2). Moneda de la Turturești, din aceeași serie, a fost descoperită în punctul „Dealul Vulpea/Frâsinel”, împreună cu denari republicani (Munteanu 2013, p. 194, nr. VI/1). În urma cercetărilor recente de suprafață, în această zonă au fost descoperite materiale ceramice aparținând epocii La Tène, care ar putea fi puse în legătură cu o prezumtivă așezare din perioada respectivă⁴.

Prezența emisiunilor „Adâncata-Mânăstirea” în contexte arheologice, datate și cu ajutorul altor artefacte, este arareori documentată în teritoriul de la nordul Dunării de Jos. Legătura dintre tezaurul descoperit la Leu (jud. Dolj) și presupusa așezare dacică din punctul „Balta Lungă” este greu de probat, în absența unor

⁴ Informație inedită, pentru care îi mulțumim domnului dr. Alexandru Gafincu (Complexul Muzeal Național Neamț).

cercetări arheologice (Popilian, Niță 1969, p. 267). Doar în câteva situații monedele au fost aflate, izolat, în situri, în cursul săpăturilor arheologice. Așezarea de la Căscioarele-„Ostrovel” (jud. Călărași) s-ar data în veacurile II-I î. Hr. (Marinescu-Bîlcu 1966, p. 113-124), deși o extindere a limitei cronologice inferioare este posibilă, pe baza „depozitului” de unelte din fier (Trohani 2005, p. 221-222). Într-o perioadă similară ar putea fi încadrat și situl de la Groșșani-„Ovrei” (jud. Olt), din care provine o imitație getică după un *kantharos*, atribuită veacului I î. Hr. (Popilian, Nica 1979, p. 156; Popilian, Nica 1998, p. 51, 88; Bondoc 2004, p. 50, nr. 35). La Ocnița (jud. Vâlcea), moneda a fost descoperită într-un context secundar – „nivelul IV”, care conține materiale din diverse epoci, purtate de torenții de apă (Berciu 1981, p. 19, 130). În cazul davei de la Poiana, cele două emisiuni monetare își au originea în „stratul II 1-2”, redenumit, ulterior, „nivelul 4”, a cărui încadrare temporală este destul de generoasă (secolele IV-II î. Hr.) (Vulpe, Teodor 2003, p. 18-19).

În linii mari, datarea așezării de la Letea Veche este relativ similară cu cea a siturilor discutate de noi, în care au fost aflate asemenea piese monetare. Din păcate, în cazul de față nu putem face aprecieri cronologice mai precise exclusiv pe baza materialului ceramic, care se înscrie într-un interval temporal mai larg.

Prin publicarea acestei piese numismatice deosebite dorim să contribuim la îmbogățirea dosarului descoperirilor monetare antice de pe teritoriul Moldovei. Apariția unei emisiuni de tip „Adâncata-Mânăstirea” într-o așezare a geților răsăriteni din zona Siretului mijlociu constituie, fără îndoială, un fapt remarcabil și atestă existența unor legături de natură diversă între populațiile locale, din diferite părți ale Daciei preromane.

Acest articol a fost elaborat cu sprijinul unui grant acordat de Ministerul Educației și Cercetării, CNCS-UEFISCDI, în cadrul proiectului cu numărul PN-III-P1-1.1-TE-2019-0783.

Bibliografie

- Aparaschivei et alii 2016:** D. Aparaschivei, S.-P. Boțan, Șt. Honcu, A. Simalcsik, *Cercetarea de suprafață din comuna Strunga (jud. Iași), punctul Dealul Pârjolita*, Arheologia Moldovei 39, 2016, p. 277-290.
- Berciu 1981:** D. Berciu, *Buridava dacică*, București, 1981.
- Bondoc 2004:** D. Bondoc, *Vase antice grecești. Muzeul Olteniei Craiova/Ancient Greek vessels. The Museum of Oltenia*, Craiova, 2004.
- Constantinescu, Boos 1957:** Gh. Constantinescu, H. Boos, *Descoperiri monetare în raionul Focșani și împrejurimi*, Studii și Cercetări de Numismatică 1, 1957, p. 469-470.
- Dessewffy 1915:** M. Dessewffy, *Gróf Dessewffy Miklós barbárpénzei. IV. Belyegváltatok es új szerzemények*, Budapest, 1915.

- Gohl 1910:** Ö. Gohl, *Gróf Dessewffy Miklós barbár pénzei. A Numizmatikai Közlöny melléklete*, Budapest, 1910.
- Iliescu 1981-1982:** O. Iliescu, *Date noi despre o veche descoperire de monede geto-dacice: tezaurul de la Comana*, Buletinul Societății Numismatice Române 75-76/129-130, 1981, p. 71-88.
- Iliescu 1987:** O. Iliescu, *Precizări cu privire la rezultatele unor cercetări de numismatică geto-dacică*, Studii și Cercetări de Istorie Veche și Arheologie 38/3, 1987, p. 259-275.
- Istina et alii 2017:** L.-E. Istina, D. Prisecaru, P. Colțeanu, A. Heroiu, *Varianta Ocolitoare Bacău. Diagnosticul arheologic*, Onești, 2017.
- Istina et alii 2020:** L.-E. Istina, D. Prisecaru, S. Matei, *Varianta Ocolitoare Bacău. Situl nr. 5 - Letea Veche*, Onești, 2020.
- Isvoranu et alii 2010:** Th. Isvoranu, M. Babeș, E.-M. Constantinescu, *Tezaurul monetar geto-dacic din așezarea de la Cârломănești*, Studii și Cercetări de Numismatică 1 (13), 2010, p. 7-34.
- Marinescu-Bîlcu 1966:** S. Marinescu-Bîlcu, *Câteva descoperiri geto-dacice de la Căscioarele*, Studii și Cercetări de Istorie Veche 17/1, 1966, p. 113-124.
- Mihăilescu-Bîrliba 1990:** V. Mihăilescu-Bîrliba, *Dacia răsăriteană în secolele VI-I î. e. n. Economie și monedă*, Iași, 1990.
- Mitrea 2011:** B. Mitrea, *Monedele descoperite în cetățuia geto-dacă de la Poiana*, Arheologia Moldovei 34, 2011, p. 187-219.
- Moisil 1920:** C. Moisil, *Monetele dacilor*, Buletinul Societății Numismatice Române 15/35-36, 1920, p. 59-78.
- Munteanu 2013:** L. Munteanu, *Descoperiri monetare din Moldova. V*, Arheologia Moldovei 36, 2013, p. 191-198.
- Munteanu et alii 2016:** L. Munteanu, S.-P. Boțan, A.-E. Apostu, *Descoperiri monetare din Moldova. VIII*, Arheologia Moldovei 39, 2016, p. 129-140.
- Oberländer-Târnoveanu 1980:** E. Oberländer-Târnoveanu, *Emisiuni monetare ale geților din nordul Dobrogei – monedele de tip Măcin*, Peuce 8, 1980, p. 143-150.
- Părpăuță 2006:** T. D. Părpăuță, *Moneda în Dacia preromană (secolele IV a. Hr. – I. p. Hr.)*, Iași, 2006.
- Pink 1974:** K. Pink, *Die Münzprägung der Ostkelten und ihrer Nachbarn* (2., erg. u. verb. Aufl. hrsg. von R. Göbl), Braunschweig, 1974.
- Popilian, Nica 1979:** Gh. Popilian, M. Nica, *Raport asupra săpăturilor arheologice efectuate în așezarea dacică și prefeudală de la Groșșani*, Materiale și Cercetări Arheologice 13, 1979, p. 155-157.
- Popilian, Nica 1998:** Gh. Popilian, M. Nica, *Groșșani. Monografie arheologică*, București, 1998.
- Popilian, Niță 1969:** Gh. Popilian, T. Niță, *Tezaurul de monede geto-dacice de la Leu (jud. Dolj)*, Revista Muzeelor 3, 1969, p. 267-268.
- Preda 1971:** C. Preda, *Monedele getice de tip Vîrteju-București*, Studii și Cercetări de Numismatică 5, 1971, p. 51-79.
- Preda 1973:** C. Preda, *Monedele geto-dacilor*, București.
- Preda 1987:** C. Preda, *Între ipoteză, certitudine și adevăr în interpretarea și înțelegerea monetăriei geto-dacice*, Studii și Cercetări de Istorie Veche și Arheologie 38/4, 1987, p. 323-334.
- Preda 1998:** C. Preda, *Istoria monedei în Dacia preromană*, București.
- Preda 2008:** C. Preda, *Enciclopedie de numismatică antică în România*, București.
- Preda, Drob 1984:** C. Preda, V. Drob, *Tezaurul monetar getic de la Urseiu (jud. Dâmbovița)*, Studii și Cercetări de Numismatică 8, 1984, p. 37-52.
- Purece 2018:** S. I. Purece, *Tezaurul dacic de la Bondoci, com. Copăceni, jud. Vâlcea. Considerații preliminare cu privire la evoluția tipului Aninoasa-Dobrești*, în: L. Munteanu, C.-D. Nicola, G. M. Talmățchi (ed.), *Studia numismatica et archaeologica in honorem Virgilii Mihăilescu-Bîrliba oblata*, București - Piatra Neamț, 2018, p. 169-181.

- Stoica 1976-1980:** O. Stoica, *Un tezaur de monede geto-dacice descoperit la Magherești, comuna Săcelu (jud. Gorj)*, Buletinul Societății Numismatice Române 70-74/124-128, 1976-1980, p. 101-110.
- Trohani 2005:** G. Trohani, *Obiecte getice din fier descoperite la Căscioarele Ostrovel*, Studii de Preistorie 2, 2005, p. 221-225.
- Ursachi 1995:** V. Ursachi, *Zargidava: Cetatea dacică de la Brad*, București, 1995.
- Vulpe, Teodor 2003:** R. Vulpe, S. Teodor, *Piroboridava, Așezarea geto-dacică de la Poiana*, București, 2003.
- Winkler 1969:** I. Winkler, *Tipurile monetare ale daco-geților și aria lor de răspândire. Partea a II-a: Emisiuni cu motive noi, inspirate din diferite prototipuri*, Acta Musei Napocensis 6, 1969, p. 67-91, Pl. VII-XIII.